

ZP r AVODAJ

ÚVODNÍK

4/2022

Milí čtenáři,

je tu konec roku a s ním i poslední letošní Zpravodaj.

Bývá zvykem touto dobou trochu bilancovat, ráda bych proto zmínila potěšení z toho, že jsme v tomto roce zahájili ve Zpravodaji novou pravidelnou rubriku, ve které budeme představovat jednotlivé členky našeho týmu Rané péče Diakonie. Připadá nám důležité, abyste věděli, kdo za službou stojí, i když všechny nepoznáte osobně. Každá víme, že se na ostatní můžeme obracet, získávat pomoc a podporu, abychom vám poskytli tu nejlepší službu, která je v našich podmínkách možná. Každá jsme zákonitě jiná, máme různá zázemí, lišíme se nejen věkem, pracovními zkušenostmi a vzděláním, ale i působností v regionech a rolí v týmu. Proto je pro nás velmi obohacující pracovat spolu a sdílet pracovní témata, vzájemně konzultovat a v rámci pracovních skupin pro vás a vaše děti vytvářet různé materiály a pomůcky.

Co v tomto čísle ještě najdete? Můžete si přečíst o pracovní stáži na pracovišti rané péče v Tloskově i o podzimní konferenci, pořádané tímto pracovištěm.

Dále také o logopedickém podzimu, tedy akcích, které souvisely s tématem logopedie v širších souvislostech.

Komunikační deník nebývá žádnou novinkou, někdy je však složité odhodlat se k jeho výrobě nebo dobře vysvětlit ve školce, s čím může konkrétně pomoci a proč s ním začít pracovat. Po přečtení článku o této užitečné a praktické pomůcce už někteří váhavci otálet nebudou.

V dalším příspěvku se dozvíte, k čemu všemu je užitečné vaření a pečení. Zimní měsíce skýtají i jiné možnosti aktivit a her, například s ledem.

V závěru Zpravodaje se zaměříme na téma „život po Rané péči“. Tentokrát nakoukneme do školy díky rozhovoru s maminkou Emy a dozvíme se, jak se jim daří a co Emu baví.

Děkujeme všem přispěvatelům za chuť se podělit o své zkušenosti a vám čtenářům za přízeň!

Klidné svátky a pohodové vykročení do nového roku za celý tým přeje

*Alice Pexiederová, poradkyně rané péče
a redaktorka Zpravodaje*

Zpravodaj Rané péče Diakonie - 4/2022

 Huboval	 vrabčák	na	 zimu,
 škoda	že	 nemám	 peřinu,
 studí mě	 nohy,	 zebe mě	 nos,
 protože skáču	 i v zimě	 bos.	

Mnoho hřejivých momentů v nadcházejícím roce 2023 přeje
tým Rané péče Diakonie

VZDĚLÁVÁME SE

- [KONFERENCE RANÉ PÉČE V BENEŠOVĚ](#) (STR. 4)
- [STÁŽ V RANÉ PÉČI CENTRA SOCIÁLNÍCH SLUŽEB TLOSKOV](#) (STR. 5)
- [LOGOPEDICKÝ PODZIM](#) (STR. 6)

PŘEDSTAVENÍ ČLENŮ TÝMU

- [NÁŠ TÝM — BARBORA JIRÁKOVÁ](#) (STR. 8)

POMŮCKY V PRAXI

- [KOMUNIKAČNÍ DENÍK DOMA A VE ŠKOLCE](#) (STR. 9)

ZKUŠENOSTI Z RODIN

- [KROUŽKY KOMPASproPAS](#) (STR. 11)

SAMODOMO

- [VAJÍČKA, MOUKA, MLÍKO....](#) (STR. 13)
- [ZVÍŘÁTKA V LEDU](#) (STR. 14)

JAK SE ŽIJÉ PO RANÉ PÉČI

- [ROZHOVOR S MAMINKOU DÁŠOU](#) (STR. 15)

[KONTAKTY](#) (STR. 19)

KONFERENCE RANÉ PÉČE V BENEŠOVĚ

V rámci Týdne rané péče jsem se 10. listopadu 2022 zúčastnila konference, kterou pořádaly kolegyně z rané péče v Tloskově. Akce se konala v historických budovách piaristické koleje v Benešově. Všechna témata konference byla velmi zajímavá. Nejvíce mě oslovilo povídání Radky Píkorové na téma **Jak se vyhnout psychologickým hrám v komunikaci**, vycházející z transakční analýzy. Během povídání mi došlo, že do komunikačních psychologických her se člověk může velmi snadno zaplést, a proto je dobré o tématu vědět a uvědomovat si ho. Na konferenci dorazila řada pedagogů z místních mateřských škol, které integrují děti, jejichž rodiny ranou péči stále využívají nebo v minulosti využívaly.

Kateřina Cingl, poradkyně rané péče

IV. KONFERENCE RANÁ PÉČE 10. 11. 2022

Benešov, Masarykovo nám. 1, Posázaví - I. patro

Konference probíhá v rámci Týdne rané péče
s mottem: „Slovo nejde, neexistuje“

Program:

- 9:00 Zahájení konference
- 9:15 **Mgr. S. Drábová**
Jak podpořit zdravý vývoj dítěte s ohledem na školní úspěšnost
- 9:40 **Mgr. I. Kašparová**
Základní principy metody O.T.A. využívané během logopedické terapie
- 10:00 Přestávka, občerstvení, sdílení
- 10:40 **Mgr. I. Kašparová**
Mutismus - vzhled do problematiky
- 11:10 **PhDr. Radmila Píkorová**
Podpora nebo záchrana - jak se vyhnout psychologickým hrám
- 11:40 **Lenka Horálková (maminka)**
Potřeba asistence u dětí školního věku
- 12:00 Dotazy, sdílení, ukončení

Kontakt e-mail: jirouskova@tloskov.cz, mobil: 731 156 769

STÁŽ V RANÉ PÉČI CENTRA SOCIÁLNÍCH SLUŽEB TLOSKOV

Díky Asociaci rané péče a její komisi vzdělávání je od letošního roku možné navštěvovat jiná pracoviště rané péče v ČR v rámci jednodenní praxe. A proto jsem se domluvila s kolegyněmi z [Rané péče Tloskov](#), které tuto službu poskytují na Benešovsku, Příbramsku a Vlašimsku.

Přijela jsem za nimi do Centra sociálních služeb Tloskov u Neveklova, kde mají kanceláře a také zázemí pro svou práci. Do rodiny jsem s kolegyní Radkou Jirouškovou bohužel nejela, protože rodina onemocněla, ale čas jsme naplnily jinými aktivitami, které tam kolegyně připravují pro klienty chráněného bydlení a které v rámci své práce běžně dělají. Specifikum jejich práce spočívá v tom, že se nevěnují pouze rané péči, ale i dalším aktivizačním činnostem v rámci Centra sociálních služeb. V den mé návštěvy zrovna probíhaly aplikované sportovní hry pro klienty tamních domů, do kterých jsem se aktivně zapojila, dále jsem si prohlédla krásný areál celého objektu, nakoukla do zázemí rané péče, dala si s kolegyní kávu v cvičné kavárně a v odpoledních

hodinách mi bylo také umožněno zúčastnit se individuální muzikoterapie, která se konala v perfektně vybavené muzikoterapeutické místnosti. Pro ochutnávku [zde](#) pod odkazem příjemná písnička, která nás relaxační půlhodinkou provázela. S kolegyní Radkou Jirouškovou se ještě budeme domlouvat na návštěvě rodiny, ke které jsme v domluvený den nejely, protože terén a konzultace v rodinách jsou pro ranou péči stěžejní.

A proto má stáž ještě nekončí.

Kateřina Cingl, poradkyně rané péče

LOGOPEDICKÝ PODZIM

Letošní podzim byl bohatý nejen na houbové žně, ale i v logopedické osvětě. Proběhly totiž dvě zajímavé a vzájemně se doplňující akce.

*Asociace klinických logopedů uspořádala na základě grantu pražského magistrátu sérii přednášek pro rodiče a další zájemce na široká logopedická témata. My jsme se s kolegyněmi zúčastnily těch, které se prolínají s naší poradenskou praxí. **Konkrétně přednášky o vývoji řeči a opožděném vývoji řeči, vývojové dysfázii a školní zralosti dětí s vývojovými poruchami jazyka.***

Měly jsme tak možnost seznámit se s **novými trendy v logopedii** (třeba že pojem OVŘ – opožděný vývoj řeči - již mezinárodní klasifikace nemocí nezná a zanedlouho bude passé i vývojová dysfázie), ale i s jednotlivými logopedy či dalšími odborníky, jejich pojetím a přístupem.

V MKN (Mezinárodní klasifikaci nemocí) se chystají změny, a tak se začneme setkávat s diagnózou **vývojová porucha jazyka** (nahradí vývojovou dysfázii), zařazenou do neurovývojových poruch. Promění se celkový přístup k diagnostikování. Např. dítě s vývojovou poruchou jazyka může/bude mít také poruchu autistického spektra a/nebo snížený intelekt či naopak. Zkrátka to vypadá, že se bude více popisovat konkrétní človíček.

Z praktického hlediska nám přišlo důležité, že vývojová dysfázie/vývojová porucha jazyka úzce souvisí s problémy s krátkodobou pamětí u dětí, zvláště sluchovou (dítě si zapamatuje jen část sdělení z naší promluvy). V každodenní praxi znamená, že je vhodné dávat dítěti např. jen jednu instrukci. Jednoduché souvětí „Jdi do pokoje a přines červenou pastelku.“ zahrnuje již tři věci, které by si dítě mělo zapamatovat.

Logopedky velmi doporučovaly najít dětem vhodný **sport či aktivitu k uvolnění**, protože děti s jazykovou poruchou bývají plaché a úzkostné, mají zvýšenou dráždivost (výzkumy udávají až 80%). Děti tedy žijí v tlaku, ze kterého často unikají buď do stažení, nebo do agresivity. Sportem můžeme předejít rozvoji případných vedlejších nežádoucích projevů.

Přednášky byly společné pro odborníky i rodiče a přednášející opakovaně apelovaly na to, jak je **důležité všimnout si silných stránek dětí** a jejich zájmů. Mnohé obtíže dětí neodejdou v předškolním věku, ve škole se často přidruží specifické poruchy učení (dyslexie, dyskalkulie, dysgrafie). Je tedy dobré nenechat se převálcovat tím, co vše dítě musíme naučit. Naopak je užitečné rozlišovat, co je a není pro život nezbytné. Např. je opravdu nutné, aby dítě umělo jezdit na kole? A učit se společně radovat z toho, co dítě umí a baví ho, a v tom ho podporovat.

Také jsme získaly čerstvé informace k praxi **pobytů** na [Foniatrické klinice 1. lékařské fakulty UK](#) v Praze, jediném pracovišti v ČR kromě [Soukromé kliniky Logo](#) v Brně, které provádí komplexní diagnostiku a nápravu logopedických poruch. Vzhledem k postcovidové situaci a omezenému počtu dětí v jednotlivých programech (střídá se šest dětí v měsíčních intervalech) se délka čekání na jednotlivé druhy pobytů prodloužila na jeden až jeden a půl roku. Zájemci o diagnostický či edukační program by se tedy měli na recepci hlásit s předstihem. Pokud se uvolní kapacita dříve, koordinátorka rodinám zatelefonuje a nabízí dřívější termín.

Druhou tradiční akcí byl **Pražský logopedický den**, konference k problematice dítěte s narušenou komunikační schopností, pořádaný ZŠ a MŠ pro sluchově postižené Výmolova v Praze 5 společně s katedrou speciální pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Většina příspěvků na konferenci byla zajímavá, přínosný byl např. příspěvek z výzkumu Jihočeské univerzity týkající se školní úspěšnosti dětí po odkladu školní docházky. Celý výzkum najdete zde: [skolniu-spech.pedf.cuni.cz](#), vybírám z něj fakta, která mohou být pro rodiče i odborníky důvodem k zamyšlení.

Z výzkumu vyplývá, že až jednu třetinu dětí s **odkladem školní docházky** lze označit jako ohrožené školním neúspěchem. Jsou to děti tzv. oslabené či rizikové. Právě pro ně je nutný v odkladovém roce individuální plán podpory, který vytváří na základě podpůrných opatření a následných doporučení příslušné ŠPZ (školské poradenské zařízení, tedy speciálně pedagogické centrum či pedagogicko-psychologická poradna) jako první krok pro podporu rizikových dětí. Bylo dokázáno, že odklad školní docházky bez individuální podpory u oslabených dětí nevede k dozrání, nýbrž je to ztracený rok... U tzv. letních dětí (narozených v květnu až srpnu)

k dozrání naopak obvykle přirozeně dochází. Dále se prokázalo, že oslabení jsou zejména chlapci, a to dvakrát častěji než dívky.

Hlavním důvodem odkladu školní docházky bývá celková nezralost – vykazuje ji 40% dětí, přičemž v České republice má odklad pětina dětí, mnohem více než v jiných zemích, např. na Slovensku.

Výzkum poukazuje na důležité kritérium při výběru školy, jímž je soulad kompetenční výbavy dítěte s představou školy o zdatném žákovi. V praxi to znamená, že při výběru školy by rodiče potenciálně oslabených dětí a jejich průvodci (pracovníci ŠPZ) měli mít představu o rámcovém vzdělávacím plánu školy a jejích nárocích na žáky. Informace o případných speciálních potřebách dětí by také měl včas dostat třídní učitel, ideálně prostřednictvím výchovného poradce či koordinátora inkluze v ZŠ.

Novinkou pro mě bylo také zjištění, že v některých ambulancích (v Praze např. logopedie Wagenknechtová, Kopicová) je **ortoptický screening a screening očních pohybů** plošnou součástí vstupních vyšetření. Screening je důležitý především proto, že vývoj jednoduchého binokulárního vidění končí v šesti letech, vývoj zraku v osmi letech, přičemž běžné vyšetření u pediatra nebývá často dostatečně důkladné a průkazné. Diskusi vyvolal názor na roli tabletů a telefonů pro malé děti. Podle přesvědčení přednášející logopedky, opřeného o výzkumy oftalmologů, by děti do osmi let neměly mít k dispozici vůbec, od 8 do 12 let max. 30 minut denně...

Nosných témat bylo na konferenci více, třeba tato „ochutnávka“ bude pro vás důvodem se na ni příští rok přihlásit nebo navštívit nějaký další běh veřejných přednášek Asociace klinických logopedů.

*Veronika Strenková a Vlasta Spilková,
poradkyně rané péče*

NÁŠ TÝM — BARBORA JIRÁKOVÁ

Asi většinou znáte z konzultací u vás doma jen svou poradkyni, z prvního setkání si možná vybavujete ještě její kolegyni, z telefonu nebo při předávání pomůcek v kanceláři na Barrandově potkáváte naši koordinátorku, z mailového nebo telefonního poradenství k sociálněprávní tématice naši specialistku na tento obor.

Rozhodly jsme se, že se vám budeme postupně trochu více představovat, abyste viděli, kdo za prací, která se k vám dostává prostřednictvím naší služby, stojí.

Začaly jsme představením dvou pražských poradkyň, nyní se přesouváme za hranice hlavního města, do jedné z našich „detaší“ za kolegyni Bárou Jirákovou.

Sedíme teď spolu poprvé v teplické kanceláři, která je úplně novým zázemím pro naše kolegyně z Ústeckého kraje. Jak se vám tu, Baru, zabydluje?

Zuzko, díky za otázku, dobře. Jsme všichni moc rádi, že se podařilo sehnat nové prostory. Děčínská kancelář byla skvělá, ale vzhledem k tomu, že jezdíme do rodin po celém Ústecku, je poloha teplické kanceláře daleko výhodnější. Jezdíme teď prostě z prostředka celého kraje.

A co zařizování?

Novou kancelář bylo také nutné nově vybavit – vymalovat, položit koberec, vyměnit baterii atd. A na to jsou potřeba peníze. My máme obrovské štěstí, že se nás naše vedení snaží podpořit a dělá všechno, co může, abychom mohli dobře fungovat. Díky naší kolegyni, která nám pomáhá zajistit finance, Petře Raškové, se uskutečnila sbírka na portálu Darujme.cz. Sběrka dopadla úspěšně, a my jsme se tak mohly včas a hladce přestěhovat. Tímto ještě jednou děkujeme všem, kteří přispěli: Díky!!!

A my z dalších krajů se moc těšíme, až se u vás sejdem na některé z porad nebo při vymýšlení a vyrábění nových pomůcek. Když už jsme u pomůcek, Baru, máš nějakou oblíbenou pomůcku nebo hračku, kterou obzvláště ráda do rodin nosíš?

Opravdu špatně by se mi vybírala jedna neoblíbenější pomůcka. Obecně ráda nosím do rodin senzorické hračky a pomůcky pro rozvoj rovnováhy a pohybu. Také ráda využívám základní sadu Montessori pomůcek určenou pro smyslovou výchovu.

A proč zrovna Montessori pomůcky?

Předtím než jsem nastoupila do rané péče, pracovala jsem mimo jiné i v mateřské škole s prvky Montessori. Tento přístup, založený na myšlenkách Marie Montessori, jsem si vyzkoušela v praxi a ráda se k jeho principům vracím.

Zmínili jsme stěhování, ale změn bylo letos v Ústeckém kraji celkově dost. A jak to bude příští rok?

Moc rádi bychom brzy přijali novou kolegyni, pokud to finanční situace dovolí. Máme bohužel v Ústeckém kraji plnou kapacitu a rodiny musí na službu čekat. Moc se těším na to, že v příštím roce by se mohlo podařit tuto čekací dobu zkrátit.

A na co se těšíš ty osobně?

Na to, že si občas snad zajdu do teplické kanceláře i pěšky!

Ptala se Zuzana Havelková, poradkyně rané péče

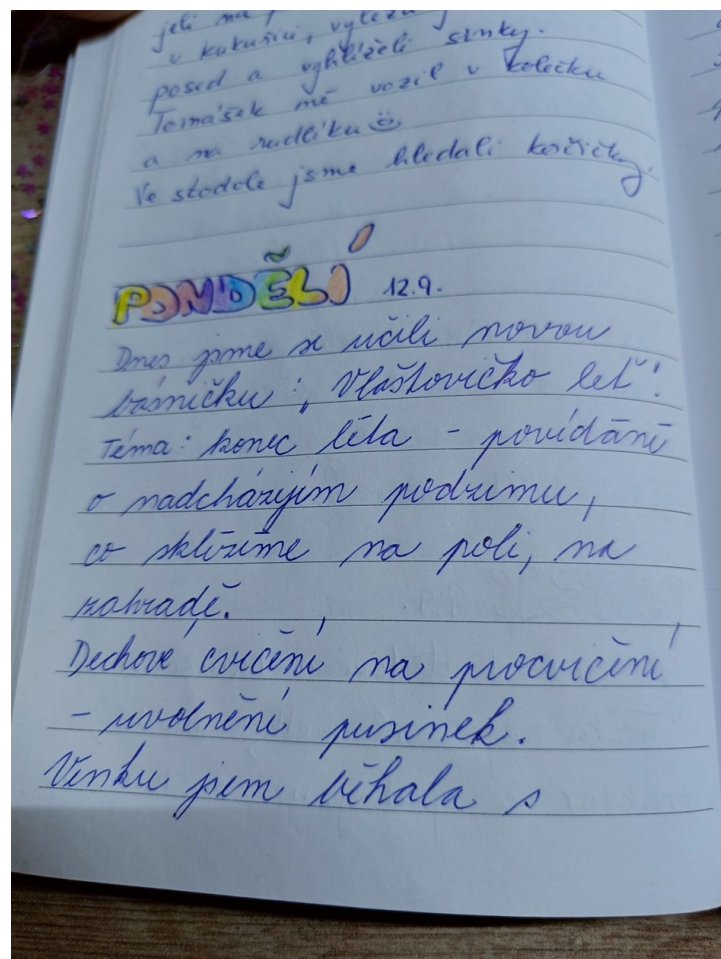
KOMUNIKAČNÍ DENÍK DOMA A VE ŠKOLCE

Náš dcerka má vývojovou dysfázii, poruchu řeči i porozumění. Když jí byly tři roky a měla nastoupit do školky, její slovní zásoba čítala tak deset slov, která si ani tak nebyla příliš podobná. Porozumění na tom nebylo lépe. Neudržela pozornost a nerozuměla běžným pokynům. Proto jsme nástup do školky odložili.

Za rok udělala Áďa neuvěřitelný pokrok. Řeč byla stále velice špatná a nikdo krom mě (maminky) jí nerozuměl, ale její porozumění okolnímu světu se zlepšilo, a tak jsme se rozhodli, že školku zkusíme. Áďa miluje děti a o školce jsme s ní hodně mluvili a připravovali ji na to, jaké to tam bude a co ji čeká. Jako maminka jsem se toho hodně bála, jak to zvládne, protože je hodně citlivá a každé vybočení z našich „rituálů“ nebo nečekaná situace ji extrémně rozhodila. Zažívali jsme s ní do té doby záchvaty paniky z neznámého, a tak tohle byla velká zkouška nás všech i učitelek ve školce. Áďa nás ale překvapila. Do školky se těšila a šla dovnitř bez jediné slzičky. Začátek zvládla skvěle. Paní učitelky byly připravené na to, že nemluví a že na pochopení pokynů potřebuje více času. Vypadalo to, že to bude fungovat. Postupem času ale vznikl problém. Áďa se snažila svým způsobem komunikovat s učitelkami i s dětmi, ale nikdo jí nerozuměl, a i když se paní učitelky snažily, neměly šanci jí rozumět. A když jsem ji vyzvedávala ze školky a snažila se mi říct, jak se měla, tak jsem jí nerozuměla už ani já. Hodně naší komunikace vyplývalo totiž z kontextu činností, které jsme spolu dělaly, ale já jsem neměla tušení, co ve školce dělala, takže jsem se neměla čeho chytit. Áďa se cítila hrozně... Nikdo jí nerozuměl, a tak to vzdala a začala se uzavírat do sebe. Už se mi ani nesnažila něco vyprávět. Ze školky chodila smutná a ve školce se začala stranit ostatních dětí a hrát si v koutku sama.

Jak z toho ven nám poradila až raná péče. V tu dobu k nám začala jezdit naše úžasná paní Kateřina z Rané péče Diakonie, která mi vnukla nápad na „školkový deníček“. Paní učitelky byly také pro, a tak jsem to zkusila. Vytvořila jsem Áďě deníček, do kterého jí píšu pár vět o tom, co dělala doma, a naopak paní učitelky tam zapisují, co dělala ve školce. Pár dní si to sedalo, ale pak bylo nádherné sledovat Áďu, jak je překvapená a šťastná, že jí všichni rozumíme. Že najednou všichni víme, že ve školce malovala ko-

čičku a sbírala na zahradě lístky. A že doma pekla s mamkou bábovku a hrála si se sestřičkou na tři prasátka a vlka. Byla to taková radost! Zavedení deníčku nám dalo obrovskou podporu v komunikaci. I paní učitelky si ho moc pochvalují. Stačí pár vět,

nebo když píšou ve školce v rychlosti, tak i pár „heslovitých slov“, a všichni máme šanci s Áďou začít mluvit o tom, jak se měla. Zeptat se jí na konkrétní věc, a tím rozvinout další komunikaci. I ji samotnou to posunulo mnohem dál. Když viděla, že jí na jednu rozumíme, snaží se nám toho vyprávět mnohem víc.

Mnohdy nás deníček opravdu „zachránil“. Poprvé hned v začátcích. Vzpomínám si na cestu ze školky, když se Áďa zastavovala u každé budky s elektřinou a něco se mi s velkým nadšením snažila říct, ale já jsem byla úplně vedle. Postupně se z nadšení stávalo velké zklamání, že jí nerozumím a domů jsme přicházely skoro s pláčem. Zachránil mě právě deníček,

když jsem si doma přečetla, že byla se školkou na procházce a paní učitelka jim vyprávěla právě o elektrině a blesku namalovaném na elektrických skříňkách. Uf, to byla radost, když jsme si díky tomu pak o elektrině mohly povídat.

Nebo jednou, když mi cestou ze školky začala vyprávět něco o tom, že „bác, au“ a chytila při tom vyprávění takový záchvat paniky a pláče, že jí nebylo vůbec nic rozumět. Objímala jsem ji na ulici a nejdřív samozřejmě pracovala s teorií, že nejspíš ve školce upadla a něco ji bolí. Naštěstí mě po chvíli napadlo hned nahlédnout do deníčku, a tam to bylo. Velké vyprávění o tom, že spadla paní učitelka a naše Áďulka to empaticky obřečela za ni. Když jsme si o tom na místě popovídaly a uklidnila jsem ji, že paní učitelka bude v pořádku, tak bylo zase dobře. Doma

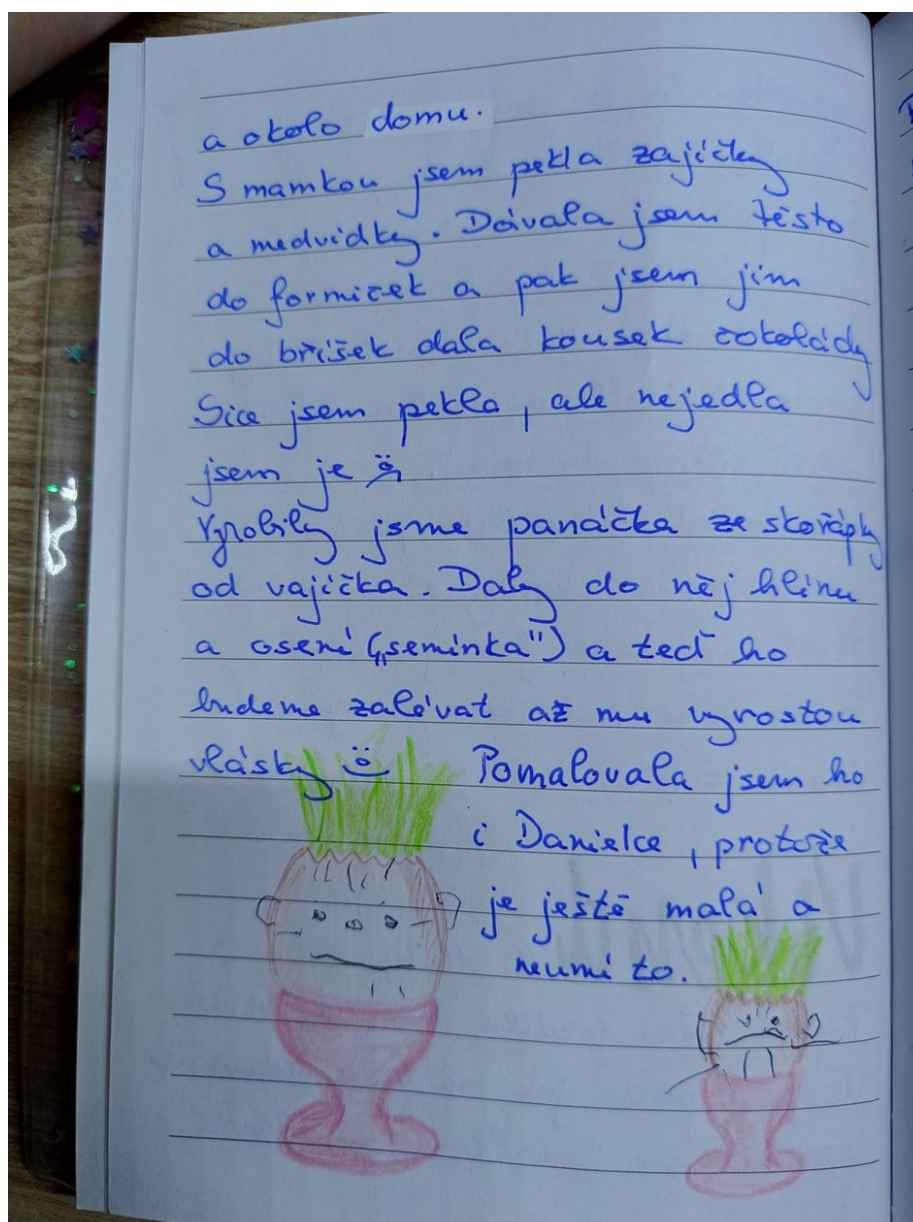
pak pro paní učitelku namalovala obrázek a druhý den šla do školky zase s nadšením.

Deníček nám hodně pomáhá nejen s porozuměním Áďě, ale také s motivací. Když spolu navečer sepisujeme do deníčku, jaký měla den a někdy tam i přimaluje obrázek o tom, co dělala, vždycky se pak těší, až to ukáže druhý den paní učitelce.

Navíc je to hezky strávený společný čas a takové ohlédnutí... Áďa si připomene, co jsme spolu všichni pěkného ten den zažili a ve výsledku to jednou bude i krásná vzpomínka.

Takže jestli máte doma malého nemluvícího človíčka, kterému nikdo nerozumí, komunikační deníček moc doporučujeme.

Jana Coufalová

KROUŽKY KOMPASproPAS

Zdá se vám, že vaše dítě nebude nikdy spolupracovat s cizími lidmi a dělat něco spolu s dalšími dětmi ve skupince? Tak to jste ještě nikdy nenahlédli do kroužků, které organizuje organizace [Kompas pro PAS](#).

Dostaly se k nám skvělé ohlasy na [cvičení v Praze](#) i kroužky v Plzni.

Jedna z účastnic váhala, jestli pětiletá dcera, která zatím nechodila pravidelně nikam do skupiny dětí, zvládne hluk, chaos, přítomnost dalších dětí. Zajímalo ji, jak se na ně budou dívat další rodiče, co přinesou lektorky – a byla mile překvapená. Všechny obavy padly.

Prostředí je otevřené, rodiče sdílní a nápomocní, nikdo nesoudí, mají pochopení, v minulosti se i stalo, že se najednou věnujete úplně cizímu dítěti a jiný rodič zas tomu vašemu. Výhodou je i možnost probrat své zkušenosti s někým, kdo je s vámi „na jedné lodi“. Lektorky mají kreativní nápady a děti nikam netlačí, povzbuzují jejich zájem o činnosti a přirozeně i o další účastníky.

Výhodou je malý počet dětí 8-10 ve skupince. To je osvědčený počet, který děti ještě zvládnou oproti velkým skupinám například při cvičení v Sokole v Praze.

I jedna z lektorek Biljana Dragin Golubović zmiňuje toto nastavení, které je již dlouholetou praxí ověřené. Vyzdvihuje právě osobní setkávání a sdílení rodičů, ale i možnost přenastavení rolí a povinností v rodině. Většinou děti doprovázejí maminky, ale objevují se i tatínci, kteří se tohoto cvičení s dětmi účastní, kroužek je v tomto ohledu i dobře načasovaný na pozdější odpoledne. Přínos je to nakonec pro všechny zúčastněné, lektorky tato práce moc baví a stále, stejně jako rodiče, objevují nové věci, například jak dobře reagovat na konkrétní potřeby, které děti dávají najevo, odhadovat, jakou zátěž děti snesou. Dospělí postupně zjišťují, kolik a kdy mohou přidat nových činností, tedy kdy méně znamená i více.

Alice Pexiederová, poradkyně rané péče

KOMPASproPAS jsem pro svou dcerku vyhledala na internetu minulý rok, protože mi bylo doporučeno speciální pedagožkou, aby dcera chodila na ergoterapie. Bohužel v Plzni není taková nabídka jako ve větších městech. Chodili jsme do občanského sdružení ProCit v Plzni, kde bohužel ergoterapie nenabízejí. Když jsem pátrala na internetu, tak jsem našla sice přímo ergoterapie, ale z finančních důvodů jsem je bohužel dceři nemohla dopřát. Potom jsem měla štěstí a narazila jsem na KOMPASproPAS, který se zaměřuje na děti s autismem, dysfázií a ADHD. Domluvila jsem se s terapeutkou Gabrielou Berdychovou na nezávazné lekci senzomotorické integrace, abychom zjistili, zda vůbec tato terapie je pro mojí dcerku vhodná. Od té doby dcera navštěvuje jednou týdně senzomotorickou integraci. Tato terapie probíhá formou hry, kdy dítě plní jednotlivé úkoly. Já tam dceru nechávám samotnou s paní terapeutkou, aby se dcera lépe soustředila. Paní terapeutka nám

všechny činnosti nafotí, abychom věděli, co tam konkrétně ten den dělali. Dcera se tam učí modelovat, pracuje s kinetickým pískem, učí se kreslit, a tím procvičuje jemnou motoriku. Také využívá dechovou terapii. Jako rodiče jsme velmi spokojeni, u dceři pozorujeme pokroky, hlavně v soustředění, zmírňuje se její hyperaktivita. Důležité však je, že dcera je spokojená a vždy se těší na další terapii. Terapeutku vnímá jako blízkou osobu, kterou má ráda.

Díky KOMPASproPAS jsme se dostali i na lekce plavání zdarma s trenérem, což má naše dcera také ráda.

KOMPASproPAS určitě mohu doporučit všem rodičům, kteří chtějí své dítě rozvíjet. Zkoušeli jsme také terapie jako snoezelen a rané vzdělávání pomocí stimulační smyslové, ale myslím, že senzomotorická integrace dceři vyhovuje nejvíce.

Maminka Nikola s tříletou dcerou z Plzně

VAJÍČKA, MOUKA, MLÍKO....

Vajíčka, mouka, mlíko, počítá Davídek na prstech. Recept na palačinky už zná z paměti. To proto, že by je nejraději snídal každý den, ale taky proto, že si v posledních měsících oblíbil vaření a pečení. V nestřeženém okamžiku často vytáhá všechny potřebné suroviny a jednou se do krabice mléka dokonce prostříhal.

Protože se mu v současnosti vůbec nechce jakkoliv „pracovat“ u stolečku, snažím se co nejvíc aktivity začlenit do běžného fungování a hlavně spojit s oblastmi jeho zájmu.

Při surfování na Facebooku jsem víceméně náhodou narazila na stránku **Tři bratři v kuchyni**. Autorka tvoří obrázkové recepty pro své děti, jsou jednoduché, ilustrativní a staly se nám perfektní pomůckou. Davídka se jejich prostřednictvím snažím učit jednoduché počty „kolik vajíček, lžiček kakaa, hrnků mou-

ky potřebujeme?“ Učím ho, že existují různé druhy mouky a snažím se, aby dokázal najít a přinést tu správnou. Učí se se mnou komunikovat, číst v obrázcích, co je dalším krokem, a učí se i čekat (než suroviny vychladnou, než se těsto odleží nebo upeče). Pokud sneseme trochu nepořádku v kuchyni a jsme připraveni i na menší kalamitu, lze na takové běžné věci jako je pečení trénovat spoustu dovedností. Věřím, že naše společné chvíle v kuchyni Davídka rozvíjejí v komunikaci (má opožděný vývoj řeči), sociálních dovednostech (tady má také velké deficity), trpělivosti (viděli jste už trpělivého autistu?), ale hlavně nám přináší radost ze společného tvoření. Přestože hotové jídlo často Davídek odmítne, nevadí, kolegyně v práci si rády dají.

Jana Hašková

ZVÍŘÁTKA V LEDU

Přináším tip na levnou a jednoduchou ergoterapeutickou aktivitu, na kterou jsem v létě náhodou narážila na internetu. Zabaví našeho čtyřapůlletého Davidka, ale baví i jeho starší šestiletou sestřičku Sárinku.

Je to jednoduché, stačí jen do nafukovacího balónku nacpat malá plastová zvířátka (my dáváme tři do jednoho balónku), nalít do něj trochu vody, zavázat a zmrazit. Když je voda úplně zmrzlá a zvířátka jsou v ledu uvězněná, rozstihneme balónek, připravíme hlubší táč nebo plech, mísu s teplou vodou a malé plastové hrnečky.

Dítě má za úkol poléváním dostat zvířátko z toho zmrzlého kousku ledu ven. Případně můžeme použít i sůl pro urychlení tání. Netrpělivá dítko budou zkoušet zvířátko vyrvat, ale to jde stejně až v závěrečné fázi.

Jana Hašková

ROZHOVOR S MAMINKOU DÁŠOU

*Ema je devítiletá dívka s potížemi v senzoric-
kém zpracování, která nyní navštěvuje 3. třídu základní
školy v místě bydliště. Službu naší rané péče rodina
využívala od jejích necelých dvou let. Zeptali jsem se
její maminky, dva roky po ukončení spolupráce, jak se
Emě vede ve škole.*

Dášo, Ema už chodí do 3. třídy základní školy. Víme, že jste s dalšími odborníky (pracovníci SPC, ergoterapeutkou) a se školou dlouhodobě připravovali pro Emu co nejlepší vstupní podmínky. Osvědčila se tato práce, v čem konkrétně?

Veroniko, aktuálně mám zrovna pocit, že spíše než výsledek nějaké důsledné přípravy je to, že se nám daří, dílem obrovského štěstí. Víme, že v jiné třídě, s jinou paní učitelkou a asistentkou přes veškerou snahu rodičů, externích spolupracovníků i ředitele školy integrace nefunguje....

Nám určitě velmi pomohly všechny absolvované terapie (Vojtova metoda, ergoterapie včetně senzoric-
ké integrace, Feldenkraisova metoda, jóga pro děti se zvláštními potřebami, hipoterapie, logopedie, poslechová terapie Benaudira), které Emu připravily do „startovního stavu“. Vlastně mám pocit, že co se „neodmaká“ před začátkem školy, na to už pak není čas. Takže dnes a denně blahorečím našemu předchozímu nasazení. Velice důležité také bylo to, že jsme díky vám byli relativně dlouhou dobu klienty speciálně pedagogického centra, které je při zařizování inkluze nezbytné. Chodili jsme tam do takové skupinky maminek s dětmi, pravidelně na psychologická vyšetření a na logopedii, takže Emu znají osobně a nikoliv jen „papírově“, což vnímám jako obrovské plus. Skvělé bylo, že jsme si v místě bydliště mohli vybírat ze čtyř základních škol, z nichž zejména jedna, naše, byla a je inkluzi velmi nakloněná. Na dni otevřených dveří nás tam nadchla speciální pedagoga. S Emou se osobně seznámila v rámci úžasného projektu *Škola nanečisto*, kdy si děti mohou zhruba tři čtvrtě roku před nástupem do první třídy školu po pět odpolední vyzkoušet. Úžasné bylo, že jsme měli štěstí na výbornou paní učitelku. Byť od rodičů, kteří mají na škole i starší děti, víme, že údajně patří k těm náročnějším, tak Emě s pochopením dává dostatek času anebo jí úkoly zkracuje, umožňuje jí stále psát tužkou, nechává ji počítat na prstech atd. To je vždy sázka do loterie, neboť většinou do poslední chvíle ani sami zaměstnanci školy nevědí,

kdo bude v prvních třídách učit. Co však považuji za úplně nej, nej, nejvíc... je to, že Emina asistentka z mateřské školky byla ochotná s ní pokračovat dále a pan ředitel neměl problém s tím ji zaměstnat a Emě ji „přidělit“.

Vidíte sama – dlouhá šňůra štěstí, jedno pěkně za druhým. A to i na děti ve třídě, ale o tom dále...

Co Emu ve škole baví a co je pro ni nebo pro vás rodiče naopak náročné?

Vždycky, když si myslíme, že „už nemůže být hůř“, tak se objeví něco dalšího: Po počátečních problémech s vázaným písmem přišla krize s počítáním přes desítku, násobilka a aktuálně katastrofa v podobně angličtiny. Psát se Ema nakonec naučila relativně hezky a za vázané písmo jsem moc ráda – dle psychologů je pro rozvoj dítěte žádoucí a i já osobně mám pocit, že když „spolu píšeme“, obě nás to zvláštním způsobem uklidňuje. I když chybí písmenka, háčky a čárky. Matematika není a nebude Emina silná stránka. Stále jsme si s manželem tak nějak nezvykli na to, jak také někomu může (ne) fungovat mozek! Ale Ema s tátou vytvořili silný matematicko-doučovací tandem a velmi mě pobavilo, když jsem od Eminy spolužačky slyšela, jak Ema pomáhá ostatním ve třídě třeba tím, že rozdává rozumy, jak si při výpočtu toho či onoho pomoci. Teď nastává období vyjmenovaných slov. Netušila jsem, kolik příbuzných slov má slovo být a při posledním domácím úkolu jsem musela i já něco „googlit“. Ale tady ani nemáme prostor se bát. Navíc Ema se na vyjmenovaná slova těší. Ví, že to nebude lehké, ale bude to zábavné dobrodružství (tady by měl být mrkací smajlík). Nemáme prostor na to se bát vyjmenovaných slov, protože se teď nejvíc ze všeho bojíme angličtiny! Tedy my – rodiče. Myslím, že Ema chápe, že na daný dlouhý zvuk (věta) se odpoví nějakým jiným dlouhým zvukem (větou), který zpravidla dokáže i docela dobře napodobit, pokud trefoří ten správný. Vůbec však nevnímá, že ty zvuky se skládají ze slov jasně daného významu a že ta slova se do těch dlouhých zvuků skládají podle nějakých pravidel. A že se ještě ke všemu jinak píší a jinak vyslovují. Na tenhle „duální“ systém není vůbec připravená. Nevím, nakolik v tom hrají roli její specifika a nakolik způsob výuky. Ale jsem každopádně (opět) zaskočená. Tentokrát před námi nestojí kopec ani hora, ale rovnou Himaláje.

Emu škola moc baví a chodí do ní ráda. Chtěla by být paní učitelkou – to myslím o ledasčem vypovídá. Vyhovuje jí klasický „nalajnovaný“ způsob výuky – z alternativních přístupů by byla vykořeněná. Nejvíc jí baví tělocvik, prvouka, čeština a angličtina. Nejméně ji baví matematika – prý není zábavná.

Školu vnímá jako dobrodružství, překážky jako samozřejmost. Nevím, zda se taková narodila, anebo se nám někdy v minulosti podařilo jí tohle „nabulíkovat“ (... že je škola zábavná a dělá se i o prázdninách)?!

Opět obrovské štěstí v tomto jejím nastavení!

Vím, že má Ema ve škole kamarádky. Jaké to pro vás je, vidět ji hrát si s dalšími dětmi?

I na děti ve třídě máme obrovské štěstí! Myslím, že děti mají Emu rády a snaží se jí všemožně pomáhat, a to i „nejvíc zlobiví“ kluci. A Ema toho někdy až zneužívá a pak z ní ještě třeba vypadne, že si vlastně vůbec nepamatuje jméno spolužáka, který tu aktovku do šatny za ní přinesl. Je to trochu potvůrka. Hlavně u Emy musíte s pokorou přijmout, že nikomu nepatří. Chápu, že jsou takové nezištné lásky schopní rodiče (i když někdy nechápu), ale že jsou jí schopné i děti, to mě ohromilo! A klobouk dolů před nimi. Co si budeme povídat, Ema jim moc naproti nejde. Ale i tady se objevují první vlaštovky...

Začaly jsme občas provozovat tzv. „přespávačky“. Zpravidla z pátku na sobotu, včetně sobotního výletu – Ema, její dvě nebo čtyři spolužačky a já u nás doma. V něco takového jsem nikdy nedoufala. Kamarádky jsou skvělé a skvělá je i Ema – mám možnost vidět svébytného a právoplatného člena smečky, který už pomalu, tu a tam, myslí i na ostatní. Třeba když hlídá, aby v programu bylo zahrnuté nějaké hřiště, protože Alice na ně ráda chodí, anebo naopak, aby v jídelníčku nebyla rýže, protože tu Aida nemá ráda!

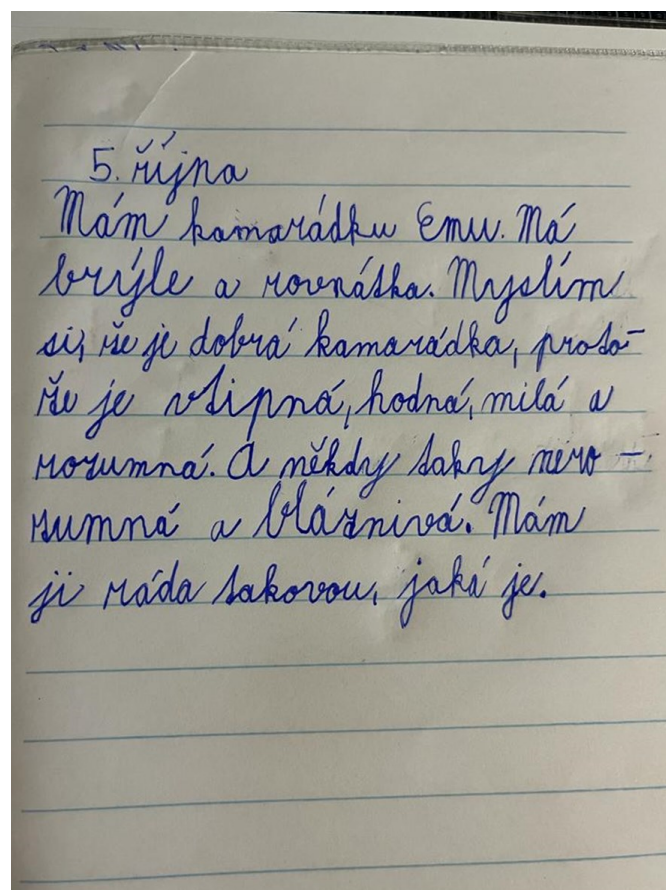
Ema nechodí jen do školy...

Máte pravdu. Nikdy jsme nechtěli být rodiči, kteří dávají dítě z kroužku do kroužku a s dobrým úmyslem ho tak přetěžují, ale... Se začátkem školy jsme museli opustit v podstatě všechny dosavadní terapie, na které jsme si už nemohli dovolit jezdit dopoledne anebo trávit dvě hodiny z odpoledne cestou tam a zpět, protože by nám už nezbýval čas na pří-

pravu do školy. Brzy jsme však zjistili, že nejde sedět jen u psacího stolu a dohánět učení. S absencí pohybu se začal horšit Emin psychický stav a bylo jasné, že procházky k rybníkům nebo do lesa či nějaké nové kroužky prostě zařadit musíme nejen o víkendu. Většinou tak máme pocit, že nám stále chybí čas! V tomto je situace podstatně složitější než v období před školou.

Z původních terapií jsme si ponechali pouze „Feldenkraise“. Má tu obrovskou výhodu, že stačí pouze jedenkrát měsíčně. Zhruba v podobném režimu chodí Ema ještě ke klinické logopedce. Popravdě řečeno se mi v tuto chvíli jeví fakt, že neumí vyslovit „r“, jako marginální problém a v duchu ho řadím až na chvost společně s mezerami v rýsování, výtvarce, pracovkách a tělocviku.

Jsmo moc rádi, že také pokračujeme v individuálních lekcích plavání v Klubu rodičů a dětí Amálka. Po letech se konečně dostávají výsledky a nadšená je Ema, my i lektorka. Vhodně jsme tím také vykryly osvobození Emy ze školního plaveckého výcviku, které nám doporučila paní učitelka a paní asistentka.

Aida S. (9 let)

Ema má pohyb opravdu ráda, ale je velmi obtížné ji začlenit do jakéhokoliv skupinového sportu. Potřebuje individuální přístup. Současně mezi lektory – sportovci je třeba hledat takového, který nebude výkonově orientován a sám nebude frustrován z toho, že hodiny a hodiny práce s Emou nepřináší (žádné) výsledky. Někoho, kdo to dokáže dělat jen tak pro radost obou bez očekávání čehokoliv. Po asi tak dvou letech pouhého uvažování o tom, že zkusíme oslovit třeba nějakého studenta z Fakulty tělesné výchovy a sportu, jsme měli opět neuvěřitelné štěstí! Dílem náhod jsme narazili na trenérku bojových sportů Martinu Ptáčkovou. Jelikož se svým bratrem vede kurzy sebeobrany též pro nevidomé, napadlo mě, že zrovna jí bych se třeba mohla zkusit zeptat na možnost individuálních lekcí s Emou. Naštěstí jsem v té době ještě netušila, že je několikanásobná mistryně světa v kickboxu a jako jedna z mála žen na světě držitelka černého pásu v disciplíně hand to hand combat, kterou cvičí elitní vojenské jednotky. (To bych se asi neodvážila!) Martina souhlasila a s Emičkou se schází na hodinu jedenkrát týdně. Je to legračně nesourodá dvojice: mistryně světa a holčička s dyspraxií. Martina sama k tomu říká: *„Ema je skvělá mladá slečna. Začaly jsme spolu pracovat přibližně před půl rokem. Postupně si na sebe zvykaly a vybudovaly mezi sebou pevný vztah. Ema mi pokaždé nadšeně hlásí všechny novinky, které si vždy velmi ráda poslechnu. Není to jen o cvičení, ale i o kamarádství. Ačkoliv je Ema trochu svá a vyžaduje individuální přístup, je stejná jako ostatní děti. Nadšená, hravá, zvědavá a někdy i trochu zlobivá. Do tréninku zařazujeme různé pohybové hry, prvky z bojových sportů nebo třeba Eminy oblíbené hry. Snažím se aktivity měnit, přemýšlím o nich a hlavně se snažím, aby ji bavily. Baví mě Emu posouvat dál, vlastně ona posouvá i mě. Dodává mi pocit, že má naše hodina smysl. Když se směje na celé kolo, je pro mě tou největší odměnou.“* Ráda je pozoruji. Fascinuje mě nápaditost Martiny. S nadšením v tréninku poznávám vlastně i některé prvky (ergo)terapií a poprvé v životě si já, celoživotní nesportovec, říkám, že vlastně sport není jen zábava, ale i rozvoj. (Tomu se říká: „Přijít na něco po čtyřicítce!“)

Na druhé straně jsme se však nechtěli úplně vzdát nějakého skupinového cvičení. Využili jsme dřívějších individuálních lekcí jógy pro děti se zvláštními

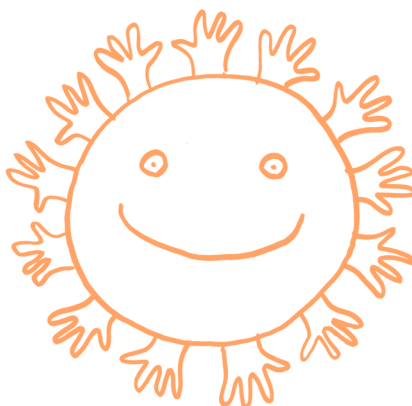
potřebami u Petry Fridrichové a zkusili Emu přihlásit na jógu u nich ve škole. Musím to zaťukat. Paní učitelka to zatím „dává“ – i když se vždy mezi dveřmi, kde se při vyzvedávání srazíme, směje a koulí očima.

Stále jsme nicméně ještě potřebovali vyřešit jednu věc. Co s Emou o prázdninách? Neuměli jsme si představit, že bychom ji přihlásili na nějaký příměstský tábor anebo tábor někam, kde by nikoho neznala a nikdo neznal ji. Chtěli jsme vymyslet variantu, kdy by se s nějakým mimoškolním kolektivem seznámila postupně přes rok, a pokud by vše fungovalo, měla by možnost s nimi někam vyjet na delší dobu v létě. Logickou volbou se stal skaut. A popravdě, také jsem tak trochu spoléhala na to, že „skauti jsou dobří lidé, neodmítnou nás a minimálně to zkusí“. Zkusili to a zkouší. Nakolik je to pro ně komplikované a vysilující, to mi nejspíš radši ani neřekají. Jsme jim za vše neskutečně vděční. Ema s nimi už absolvovala několik víkendových výprav a kratší letní tábor. A díky nim úspěšně zvládla také školu v přírodě! Když se paní učitelka před odjezdem ptala dětí ve třídě, kdo již někdy spal mimo domov a širší rodinu, byla Ema asi mezi pouhými šesti dětmi z celé třídy, které se přihlásily. Joo!

Dokonce posílení těmito zkušenostmi jsme se nakonec odvážili přihlásit Emu i na její vůbec první příměstský tábor letos v létě – Letem ZOO světem. Sázeli jsme na to, že „když děti selžou“, „vedoucí selžou“, tak prostředí ZOO bude pro Emu jistotou,

kteřá nezklame. Zvířata a zejména ptáky miluje a chodit po zoologických zahradách může celé dny. A opět jsme měli obrovské štěstí: Vedoucí tam dělala paní učitelka z prvního stupně základní školy se svou asistentkou – sehraný zkušený tým. Kdybychom něco takového chtěli zařídit na přání, nikdy by se to nepodařilo. Moc příjemná náhoda. (Dámy ještě netuší, že do jejich věkové skupiny dětí 6-8 let se bude Ema (9) hlásit ještě hooooodně dlouho.)

Další část prázdnin nám se slovy: „Devět není osmáct!“ pomohl vykryt pan ředitel v bývalé mateřské školce. Ema se tam moc ráda opakovaně vrací. A my též, protože jsme se tam cítili příjemně a bezpečně. (Úplně jsem se zasnila, jaké to byly krásné časy... „bez školy“.)

Chtěla by nám Ema něco o sobě říct? Nebo přidáte vy nějakou veselou historku?

Asi bychom se musely Emy zcela konkrétně na něco zeptat a asi by nám odpověděla: „Dobrý!“

Přemýšlím. Nedávno jsem se večer snažila z Emy vypáčit nějaké informace o tom, jestli je všechno v pohodě, lidi jsou na ní hodní a nikdo se k ní nechová tak, že by se jí to nelíbilo. Není moc povídavá, poví jen to, co chce. Věci, které se jí třeba nějak dotknou, vyplavou kolikrát na povrch zcela náhodně až po několika měsících. Trochu (hodně) zákeřně jsem na ni vytáhla těžký kalibr emočního vydírání (až se dodatečně stydím): „Ale když mi nic neříkáš, tak se bojím, že se ti třeba dějou nějaký špatný věci!?!“ Po delší chvíli se uprostřed poskakování na matraci ozvalo: „Mně se dějou samý skvělý věci! Jen ti prostě o nich nechci říkat.“

A máte na závěr nějaký vzkaz pro rodiče, kteří mají inkluzi před sebou?

„Modlete se, ať máte štěstí!“

Snažte se „vytrískat“ z psychomotorických možností dítěte maximum ještě před začátkem školní docházky, protože pak už nebudete mít zdaleka tolik času. Určitě je vhodné navázat kontakt s nějakým speciálním pedagogickým pracovištěm v dostatečném předstihu. Stejně tak spojení s potenciální školou. Pokud je možnost využít nějaké přípravné třídy, určitě bych ji doporučovala. Budete včas vědět, jestli je vaše dítě pro školu „akceptovatelné“ nebo již ne, a předejde se zbytečnému rozčarování na obou stranách v první třídě. Osoba asistenta je klíčová, proto, bude-li jakákoliv možnost do její volby zasáhnout (vybrat si, vyzkoušet, doporučit apod.), využijte ji.

A přestože bych nechtěla žádnou z našich dřívějších terapií vyzdvihovat významem nad jinou, nedá mi to nezmínit, že hodně důležitá právě ve vztahu k výuce pro nás byla diagnostika sluchu a návazná Benaudira terapie. Už třeba jenom proto, že nám a škole přinesla informaci o tom, že by Ema měla výklad pedagoga absolvovat ideálně z pravé strany. I na takových detailech záleží...

Ptala se Veronika Strenková, poradkyně rané péče

Copyright © říjen 2022 Raná péče Diakonie
All rights reserved.

Redakční práce: Alice Pexiederová

Sazba: Lucie Černíková

Ilustrace: Martin Rybář

Autorka postavičky z titulní

stránky: Galina Miklínová

Pracoviště Rané péče Diakonie:

Machatého 683/10, Praha 5

Domažlická 1159/9, Praha 3

Mírové nám. 19, Horažďovice

Pod tratí 232, 415 01 Teplice

Kontakt:

tel: 235 518 392

e-mail: info@rana-pece.cz

www.rana-pece.cz

www.facebook.com/RanaPeceDiakonie

www.instagram.com/rana_pece_diakonie

Jsme součástí **Diakonie ČCE - Střediska celostátních programů a služeb**

Čajkovského 1640/8

130 00 Praha 3

www.scps.diakonie.cz

Ředitel: David Michal

Vedoucí rané péče:
Mgr. Anna Slováčková

Koordinátorka:
Petra Dušánková

Poradkyně rané péče:
Mgr. Barbora Jiráková
Mgr. Alena Kunová
Mgr. Pavla Foster Skalová
Mgr. Veronika Strenková
Bc. Alice Pexiederová
Bc. Monika Menclová, DiS
Mgr. Zuzana Havelková
Mgr. Adéla Závorková
Bc. Alexandra Chomiszaková
Mgr. Vlasta Spilková
Mgr. Kateřina Cingl
Mgr. Eva Vedralová
PhDr. Kateřina Štinglová
Bc. Sabina Havrilčová
Bc. Daniela Horáčková
Bc. Jana Javorská
Mgr. Pavla Těhníková (na RD)
Mgr. Ewa Svoboda (na RD)
Bc. Barbora Kremlová (na RD)

Sociální pracovnice:
Mgr. Lucie Černíková

Děkujeme paní **Jitce Rohanové** za první korektury textů a **všem statečným přispěvatelům** za chuť se s námi podělit o své zkušenosti.

**NEMÁTE-LI ZÁJEM ZPRAVODAJ DOSTÁVAT, NAPIŠTE PROSÍM VÁŠ POŽADAVEK
NA INFO@RANA-PECE.CZ.**